

Involvering af de lokale aktører

Proces og praksis

Lene Bak og Johan Bramsen, chefkonsulenter,
Pluss Leadership

Det er vigtigt at involvere de rette aktører i planlægningen! Det er der bred enighed om. Udfordringen består i at rammesætte denne involvering på en – for alle parter – hensigtsmæssig måde. Der er i de seneste år lavet megen metodeudvikling i den forbindelse, og der er indhøstet mange erfaringer. Det er imidlertid vores vurdering, at der stadig er rum for forbedringer, når det gælder involvering, inddragelse og kvalitet i borgerdialogen. Det arbejder vi med i Svendborg.

Med de metodiske greb, der ligger i Svendborg Plan09-eksempelprojektets kombination af planlægning, kvalitetsdiskussioner, involvering og Cittaslowkoncept, har vi haft mulighed for at skabe fornyelse i “den vigtige rammesætning” og klarhed omkring “den rette arbejdsdeling mellem borgere, fagpersoner og politikere”,

- hvor borgerne har fået lov til at diskutere værdier, kriterier og spilleregler og *ikke* pr. automatik (eller af misforståede hensyn) er blevet gjort til fagpersoner inden for felter, hvor de ikke er det;
- hvor fagpersonerne trænes i at lytte og lade sig inspirere af de mennesker, der skal leve i og udfylde rammerne, og i at indgå i ligeværdige dialoger, hvor dette giver mening;
- og hvor politikerne, som grundlag for processen, beskriver rammer og retning for arbejdet og tager overordnede beslutninger i takt med, at processen skrider frem.

Og vi synes faktisk, det er lykkedes rigtig godt – i hvert fald i denne første fase, hvor vi har formet skelettet og stafetten. Det er så de kommende faser – implementerings- og handlingsfaserne, der bliver næste store udfordring ...

I denne artikel belyser vi første fase, processen frem til en tværgående handlingsplan, Cittaslowstafetten”, idet vi ser på:

- hvad vi har gjort konkret,
- hvordan processen har været,
- hvordan vi har involveret de lokale aktører,
- og med hvilke resultater.

Herefter diskuterer vi mere overordnet behov og muligheder for fornyelse af borgerdialogen i den kommunale planlægning.

1. Processen. Hvad, hvordan og med hvilke resultater?

Den samlede proces strakte sig over ca. 1½ år. Vi startede med en masse fine ord og visioner – og et blankt stykke papir i forhold til realisering. Her er, hvad det udviklede sig til:

Døgnseminar – i den tværgående baggrundsgruppe
Lederseminar – med samtlige ledere i Svendborg Kommune
Italienstur – for borgmester mv.
Politikermøder – med udvalg
Medarbejdermøde – i Planafdelingen
Svendborg-dagen – med inviterede borgere, ildsjæle, virksomhedsledere
Tilflytterseminar – med potentielle Svendborg-borgere

Døgnseminar – indledende planlægning, overordnede rammer

Det blev besluttet at starte projektet med et døgnseminar med projektets baggrundsgruppe. Gruppen bestod af projektlederen, to planlæggere med ansvar for hhv. planstrategien og kommuneplanen og udvikling af ny bydel Tankefuld, planchefen, de to følgeforskere Johannes Nørregaard Frandsen, Syddansk Universitet, og Jørgen Møller, Aalborg Universitet, og de to proceskonsulenter. Seminaret blev afviklet under ledelse af proceskonsulenterne.

Rammer, krav og kriterier var mangfoldige:

Cittaslowansøgningen dikterede 52 kriterier for optagelse i charteret. Vi diskuterede disse og kom på baggrund heraf frem til et sæt indsatsområder. Disse blev diskuteret, nuanceret og skiftet ud og ind undervejs i processen, men grundlaget for de nu gældende indsatsområder og hele tænkningen om disse blev skabt her.

De centrale drøftelser var, hvordan vi på den ene side kunne leve op til kriterierne, defineret i en italiensk virkelighed, hvor for eksempel basale miljøforhold er et stort anliggende, og hvordan vi på den anden side kunne bringe tingene ind i en dansk og svendborgensisk sammenhæng, hvor de samme miljøudfordringer er blevet adresseret for år tilbage, og hvor andre temaer som for eksempel livskvalitet i planlægningen i højere grad er nytænkende.

Plan09-sekretariatet stillede krav om, at der skulle foreligge en handleplan, begivenhedsplan, kommunikationsplan og interessentanalyse. Det lavede vi – og supplerede

med et sæt værdi- eller spilleregler for processen, idet vi med afsæt i Cittaslowcharteret “oversatte” værdierne til lokale forhold og tilpassede arbejdsdeling til vilkårene i en dansk kommune. Bærende i dette arbejde er, at Cittaslow ikke er en myndighedsopgave som f.eks. planloven, men et sæt holdninger/værdier, der kan være et fundament for samarbejde, hvis de involverede parter vil.

Det skulle vise sig at blive særdeles nyttige redskaber i løbet af processen. Handleplanen blev til “Stafetten”, interessentanalysen blev til basis for den videre inddragsproces, kommunikationsplanen blev et godt internt styringsredskab, og værdi- og spillereglerne udgjorde et vigtigt fundament for hele processen.

Svendborg Kommune sad midt i diskussioner om planstrategi, kommuneplan, havneudbygning og byudviklingsprojektet Tankefuld. Det skulle vi også forholde os til. Af forskellige årsager, bl.a. at disse planer/projekter endnu ikke var så langt fremme, fyldte disse diskussioner ikke så meget i det indledende døgnsseminar.

Alt i alt kan man sige, at det indledende planlægningsseminar var særdeles vigtigt. Uden at vi på det tidspunkt helt vidste, hvad vi satte i gang, blev der på seminaret udviklet et fundament for såvel udviklingsprocessen som den fremtidige organisatoriske konstruktion: Cittaslow i Svendborg.

Lederseminar

Startskuddet med involvering af lokale aktører var et tværgående lederseminar. Her blev samtlige ledere, chefer og direktører i Svendborg Kommune inviteret til et fir timers seminar. Formålet var overordnet set forankring og ejerskab i kommunens samlede ledergruppe og på det konkrete niveau ideudvikling, motivation til tværgående tænkning og opfordring til handling.

Ca. 125 (ud af ca. 150) ledere deltog. Programmet blev afviklet i workshopform, hvor lederne startede med at arbejde med udgangspunkt i egen faglighed og svare på spørgsmål som: “Hvor ser I udfordringer og muligheder, hvad kan I bidrage med i opgaven, og hvem vil I gerne i samarbejde med”. Derefter blev man blandet og udfordret i forhold til et tværgående og direkte handlingsorienteret perspektiv. Tværgående samarbejde skulle forstås på tværs af både forvaltninger/fagligheder og sektorer og kunne således indeholde ønsker om private samarbejdspartnere og aktører i andre organisationer.

På lederseminaret introducerede proceskonsulenterne processen som et stafetløb, og handleplanen blev til “Stafetten”. Stafetten blev defineret som både en måde at tænke på og en metode til at udvikle det kommende planlægnings- og Cittaslowberedskab.

Italienstur og politikerrunde

En lille delegation med Svendborgs borgmester i spidsen og flankeret af Cittaslowprojektlederen drog i marts 2008 til den italienske Cittaslowby Castel San Pietro

med henblik på at få stadfæstet den endelige optagelse i Cittaslownetværket. Målet var naturligvis dobbelt – eksternt og internt. Udadtil skulle rejsen resultere i, at Svendborg Kommune fik optagelse i Cittaslownetværket, og indadtil skulle anerkendelsen skabe samling og sammenhængskraft i Svendborg blandt politikere og borgere.

Efter turen til Castel San Pietro gennemførtes en runde med møder i de relevante politiske grupper, byrådet, økonomiudvalget mv.

Alt i alt må Cittaslowbegrebet siges at virke samlende i forholdt til politikerne. Begrebet har en klar funktion som medvirkende sammenhængskraft for kommunens overordnede planlægning. Hvor forvaltningerne hver især har deres særlige opgaver, som de oplever som centrale, kan Cittaslow ejes af alle på tværs af organisatoriske skel.

Der er på dette tidspunkt fortsat mange forskellige opfattelser af, hvad begrebet indeholder. Men måske er det ikke så afgørende i første omgang. Den videre proces skal jo netop medvirke til, at de mange forskellige aktører i fællesskab skal finde ud af, hvad Cittaslow betyder netop i og for Svendborg.

Involveringsprocessen skal således dels fungere begrebsafklarende, dels skabe ejerskab og få flest mulige aktører til at se sig selv som aktiv del af Cittaslow. Man kan på den måde sige, at Cittaslow medvirker til at skabe sammenhængskraft og som rammesætter.

Svendborg-dagen

Det store borgermøde kom til at hedde Svendborg-dagen, og blev afholdt i Naturama, det naturhistoriske museum i Svendborg.

Formålet med dagen var ideudvikling og ejerskab i forhold til udvalgte borgere og aktører.

Deltagerne var håndplukkede borgere. Der var ikke skelet til den gængse repræsentativitetstænkning: Naturfredningsforeningen, Kulturelt samråd, Dansk Vandrelaug, GOG, DGI. Man udvalgte i stedet deltagerne på baggrund af spørgsmål som: Hvilke ildsjæle har gjort sig særligt bemærket med noget interessant? Hvilke lokale virksomheder har vist eller kan have stor interesse i Cittaslow og byens udvikling? Hvem har demonstreret, at de er villige til at tilføre positive ressourcer? osv.

Der mødte i alt 110 engagerede mennesker op. De samarbejdede og udviklede på kryds og tværs, og ved dagens afslutning fyldte deltagerne et langt tov – der løb hele vejen rundt i Naturama og på alle tre etager – med “Melittasedler”, hvorpå de havde beskrevet forskellige Cittaslowprojekter, hvad der skulle gøres, og hvem der var ansvarlige for udførelsen.

Medarbejdermøde

I maj 2008 var turen så kommet til planlæggerne i afdelingen Kultur- og Plan. Afdelingen er relativ nyetableret, idet man i forbindelse med kommunesammenlægningen

sammenlagde de tre gamle kommuners forskellige enheder vedrørende kulturforvaltning og byplanlægning.

På mødet deltog samtlige planlægningsmedarbejdere, afdelingslederen, Cittaslowprojektlederen samt proceskonsulenterne. Formålet var dobbeltsidet. Dels skulle medarbejderne have en orientering om Cittaslowforløbet og Plan09-projektet, dels skulle vi drøfte et udkast til en artikel om planlægningen og borgerinvolveringen.

Planlæggerne var imidlertid et noget andet sted end Cittaslowfolket – og omvendt. Der var kommet godt gang i arbejdet med Planstrategien og med udviklingen af bydelen Tankefuld, men mødet afslørede, at de to organiseringer havde arbejdet mere parallelt end sammen om planlægning, udvikling og dialog.

Kunne man have set tankeboblerne i rummet ved det møde, havde de haft nogenlunde følgende tekst:

- “Det er helt OK med et eksperimenterende planlægningsprojekt – men afslut det venligst, når projektmidlerne rinder ud – så vi kan komme videre med vores planlægning”, syntes planlæggerne at tænke.
- “Jamen vi er jo én og samme afdeling, så vi skal stå sammen om vores involveringsprojekt, og det er jo fælles dialog- og planværktøjer, der skal udvikles, afprøves og implementeres”, tænkte vistnok Cittaslow- og Plan09-medarbejderne.
- “Ups, vi har begået den klassiske fejl. Vi har ikke set nødvendigheden af at involvere de nærmeste – de aktører, som sidder tættest på”, tænkte proceskonsulenterne med røde ører.

Efterfølgende fik vi en grundig drøftelse i baggrundsgruppen om forsøg, fornyelse, forankring. Konkret drøftede vi, hvorvidt Cittaslowprojektet stopper, kan stoppes, og i hvilket omfang det kan og skal integreres i den traditionelle planlægning. Vi talte om Cittaslow som en bevægelse, der vokser, og om udfordringen i at komme fra at beslutte sig for at udvikle nye roller og redskaber til, at de rent faktisk implementeres.

Tilflytterseminar

Endnu en vinkel og interessentgruppe, vi gerne ville høre og involvere, var potentielle borgere. Hvor vi hidtil havde inddraget aktører og grupper, som bredt betragtet primært kender Svendborg indefra, ville vi nu udvide perspektivet og få et blik på sagen udefra.

Vi lagde hårdt ud. Det burde da være nemt at rekruttere 70-80 mennesker, der kunne være interesseret i at flytte til Svendborg, sagde vi til hinanden – universitetsansatte fra Odense, sygehusansatte fra Odense mv., kommunale medarbejdere, der ikke var bosat i Svendborg, og liebhaverejendomsmæglerne, der ligger inde med bruttolister – og så udvælge de 50 mest lovende.

Realiteterne blev, at vi – hårdt presset – fik samlet tolv personer, der var villige til at stille op en lørdag og drøfte muligheder og ideer til gavn for Svendborg. Et par var måske interesseret i at flytte til kommunen, et andet par var faktisk netop flyttet til byen, et par kommunalt ansatte, der godt nok ikke ønskede at flytte til kommunen, men som godt ville deltage, og en håndfuld forskellige andre.

Det blev til gengæld en særdeles givtig og hyggelig dag. Alle kender nok alle den fornemmelse, at man står der med en (lille) flok, der ikke kender hinanden, og som man ikke selv kender. Man står som regel og vipper lidt på tærne – og det gør de andre også. Men ikke mindst takket være projektlederens velgennemtænkte og varme iscenesættelse af dagen og sorgen for flokken, blev det en ret uforglemmelig dag – med arbejde i det gamle bådehus, sejltur og byvandring.

I den efterfølgende evaluering i projektgruppen konkluderede vi blandt andet, at det faktisk er en god metode til at lave bosætningspolitik – det er mere givende at spørge dem, der ser kommunen udefra, end dem, der har boet der så længe, at skarp- og nysynet er blevet nedsat.

Og hvad kan vi lære af det

Processen var levende og lærerig. Hovedbudskaberne i vores læring kan sammenfattes i følgende punkter:

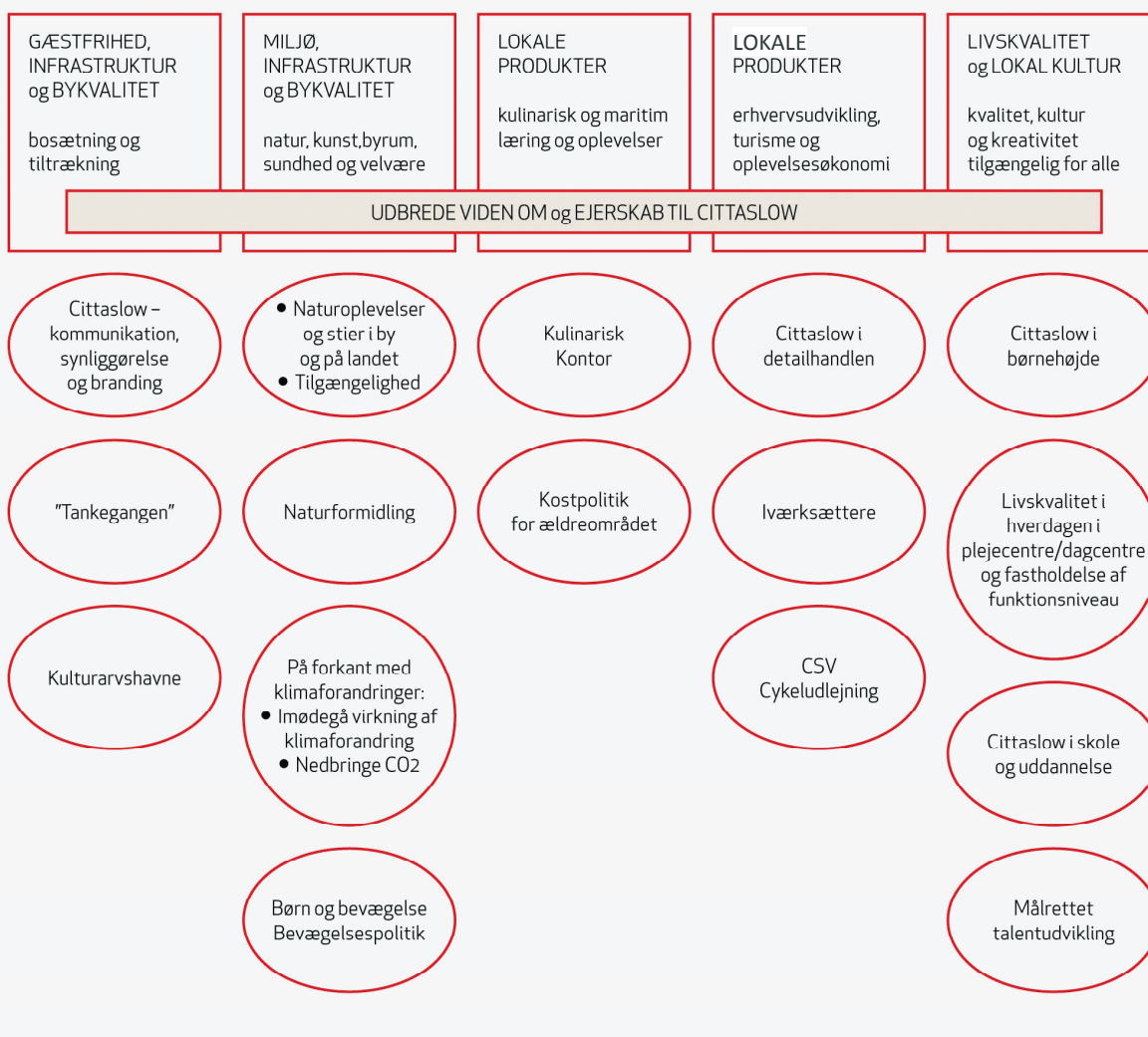
Planlægning er også – og ikke mindst – procesplanlægning.
Vigtigt med en klar procesplan – Vigtigt at vide, at den ikke holder.
Klarhed om rammer, roller og relevans. Sættes, synliggøres og sikres løbende.
Ta' de involverede alvorligt – ved at spørge om det, man vil forholde sig til.
Alt er ikke lige vigtigt – det er vigtigt.
Synlige spilleregler, værdigrundlag og kendte sorteringspræmisser.
Giv ejerskab og forpligtelse – til udførelse og handling.
Husk egne rækker – de har måske også tænkt selvstændigt ...
Det offentliges roller og arbejdsformer skal fornyes. Giv slip og spring ud!

2. Stafetten

Resultatet af denne første fase blev Cittaslowstafetten, en handlingsplan med indsatsområder og prioriterede projekter – som så mange andre. Men stafetten skubber os et skridt videre i retning af at realisere projekterne. Den indeholder konkrete planer for udvalgte projekter, og for, hvordan disse skal realiseres – vel at mærke i anderledes, tværgående organiseringer og med alternative ressourcer fra borgere, virksomheder, puljer og sponsorater og ofte med kommunen som 'sekretariat' eller 'proceskonsulent'.

VISION

Cittaslow understøtter Svendborgvisionen om sydfynsk udvikling med kvalitet i liv, omgivelser, fødevarer og samvær

3. Borgerdialog – abstrakt eller konkret?

Uanset om der arbejdes med by- eller livskvalitet, kræver det løbende dialog med de involverede – borgerne. For at borgerne kan opleve dialogen vedkommende og ligeværdig, skal der etableres et fælles sprog mellem kommunens politikere og embedsmænd på den ene side og borgerne på den anden. Planlægningsproget er udviklet for at skabe retssikkerhed knyttet til ejendomsret, tradition og hævde i et dynamisk samfund, der har behov for løbende regulering af arealanvendelse, bebyggelse og anlæg.

Når politikerne ønsker at ændre på den nuværende tilstand, skal offentligheden inddrages for at sikre information og mulighed for indsigt. Gennem en årrække er plansystemet desuden blevet suppleret med mere visions- og strategiprægede diskussioner.

Ambitionen om at diskutere og fastlægge vision og strategi findes parallelt i andre forvaltningsområder. Så af og til er det svært for borgerne at finde ud af, hvilke visioner og strategier der er bærende.

Er erhvervsudviklingen, penge-, videns- eller oplevelsesøkonomien, miljøet, bosætnings-, uddannelses-, kulturpolitikken, arkitekturen eller planlægningen, der udgør den ledende røde tråd? Ambitionen må være, at der løbende arbejdes med at beskrive flertallets ønskede mål, og at dette gennem samarbejde og dialog bliver en fælles vision.

Visionen skal omsættes til handling og rammer herfor. Strategien beskriver vejen. Både vision og strategi kan udtrykkes i mange sprog med afsæt i mange fagligheder. Dele af rammerne om arbejdet med at nå visionen kan være fysiske planer. Står de alene, står de svagt. Er de en integreret del af helheden, står de stærkt.

Livskvalitet beskrives i andre sprog, der typisk beherskes bedre af andre end fysiske planlæggere. Det er en udfordring, når man med Cittaslow som udviklingsretning vil favne kvalitet i både liv og omgivelser.

Fokus på bykvalitet og livskvalitet

Svendborg Kommunes byråd har valgt, at kommunen skal være Cittaslow. Det handler om *både* bykvalitet og livskvalitet. Og om nye roller for både de offentlige aktører og borgerne. Succesen afhænger af, om borgerne tager ideen til sig – og spiller med.

Det stiller store krav til den kommunale planlægning og handleevne. Form skal understøtte indhold, og man kan ikke regulere sig til Cittaslow – højst inspirere til det.

Gennem den fysiske planlægning kan vi sikre kvalitet i bebyggelserne og anlæg. Gennem planlægningsindsatsen kan vi udbrede kendskabet til områdets særlige kvaliteter, skabe respekt om god kvalitet og lyst til at fastholde og udbrede den.

I diskussionen af, hvad der er god bygnings- og bykvalitet spiller politikerne ligeledes en central rolle, når kravene til fremtidig kvalitet skal fastlægges og fastholdes. Opgaven kan kun løses gennem dialog og ved at sætte klare mål som grundlag for at fravælge alt det, der ikke fremmer målene.

Livskvalitet skabes ikke ved fysiske anlæg, men gode rammer kan medvirke til at fremme livskvalitet. Den fysiske planlægning er derfor ikke et mål, men et middel for Cittaslow.

Det vigtigste middel er imidlertid dialogen og samarbejdet med kommunens borgere om til stadighed at fokusere på kvalitet, at sætte nye mål og at realisere dem. På hvilken måde vi sammen med borgerne vil sikre kvalitet – og gøre Svendborg til endnu mere og bedre Cittaslow – har Plan09-projektet åbnet for.

Processen i kvalitetsdiskussionerne er båret af forsøg i 1:1. Ambitionen har været at undersøge *i fællesskab* ved at bevæge sig fra abstrakte diskussioner til konkret erfaring og realisering for at opnå fælles ejerskab i forhold til udviklingen.

Deltagerne er gjort klart, at Cittaslow er et oplæg til samarbejde om at realisere et givet mål. Det er også gjort klart, at det er argumenterne, der bestemmer, om en given

aktivitet vil nyde politisk fremme. Og at Cittaslow er en holdning – en måde at arbejde og tænke på. At Cittaslow er en bedre måde at realisere allerede eksisterende planer, ideer og projekter på. At Cittaslow er praktisk samarbejde om at forbedre kvalitet.

Sproget, der er anvendt i dialogen, har været det sprog, borgerne og medarbejderne taler, når de drøfter, hvad der giver mening for dem. Formen på de enkelte arrangementer har søgt at animere til deltagelse og at være tydelige Cittaslowarrangementer med sanseoplevelser.

Cittaslow som udviklingsretning

Til optagelsen i Cittaslownetværket blev Svendborg Kommune vurderet på kommunens igangværende tiltag for at sikre rammer for kvalitet inden for områder som beskyttelse af natur og miljø, 'blød' trafik, byrum til ophold og udfoldelse, sikring af kulturarv, fremme af lokale kvalitetsprodukter og imødekommende service for borgere og turister. Udfordringen er at fastholde og videreudvikle disse kvaliteter og inddrage borgerne heri. Hvordan det skal ske, har kvalitetsdiskussionerne bidraget til at klarlægge.

Processen har vist vigtigheden af at fremhæve Cittaslow som udviklingsretning sammenknyttet med Svendborg Kommunes overordnede vision og de tre planstrategiske temaer: maritimt liv, sundt liv og kreativt liv.

Det er ikke nødvendigvis helt nye planværktøjer, der skal i anvendelse for at fastholde og videreudvikle Cittaslowkvaliteter. Cittaslow er i højere grad at opfatte som et strategisk koncept med fortsat opfordring til at 'tænke sig om' i bred bæredygtig, æstetisk og etisk forstand. I alt hvad vi gør, skal der være mindst én dråbe Cittaslow – samtidig med at Cittaslow, som charteret foreskriver, er fortløbende implementering og opfølgning på de 52 konkrete kriterier, der rækker lige fra regulering af skiltning i det offentlige rum til at undervise elever i smag og ernæring.

Kommunens nye roller og arbejdsformer

Stafetten beskriver også nye kommunale roller og kompetencer som retningsgiver for arbejdet med kvalitet. Cittaslow skal videreudvikles i samarbejde med mange forskellige aktører – typisk med Svendborg Kommune som retningsgiver og som fødselshjælper i de indledende faser og med andre aktører som ligeværdige partnere – private erhvervsdrivende, foreninger, institutioner, ildsjæle osv., der fungerer som projektdeltagere og projektejere.

Med kvalitetsmærket Cittaslow er det i næste omgang kommunen, der har ansvaret for at få alle relevante parter med i opgaverne. Det indebærer, at Svendborg Kommune placerer sig synligt som procesbærer, centrum for handling og netværk, resultat- og forandringskabende, og forankringsikker ved at sætte og fastholde mål, vælge og vælge fra, være opsøgende, lyttende, samarbejdende og agere tværfagligt.

Cittaslow som politisk mål og med politisk baggrund og ejerskab kan blive et vigtigt supplement til plansystemet. Fordi der hermed er skabt en platform for løbende

dialog og samarbejde om den dagsorden, der primært optager borgerne, nemlig livskvalitet.

Mange af Stafettens projekter kræver ikke noget i forhold til den fysiske planlægning. Men plansystemet som værktøj udfordres af bredden i Cittaslow ved, at der rettes fokus på livet og omgivelserne frem for planjura og regulerende bestemmelser.

Fokus på livskvalitet for borgere, besøgende og virksomheder fordrer en bred tilgang med involvering af mange fagligheder og kompetencer. Det understreger vigtigheden af, at kommuneplanlægningen og den fysiske planlægning indgår i et tæt samspil med øvrige sektorer og deres dialogpartnere.

Handling

Der er i projektet skabt nogle meget store forventninger og vide rammer. Nu skal tingene stå sin prøve. Alle ordene skal blive til handling og resultater – i de kommunale rammer, i borgernes bevidsthed og på tværs af traditionelle rammer i forhold til sektorer, institutioner og aktører. Men det er fortsat Svendborg Kommune, der har det overordnede ansvar – for at fastholde dagsordenen, sikre fremdriften og medvirke som det gode eksempel i forhold til “nye roller”.

Svendborg Kommune har som andre involveret mange aktører i sit planarbejde med Cittaslow og dermed skabt forventninger – det forpligter, hvis man vil være troværdig. Det forpligter til handling, samarbejde, koordinering, resultater og synliggørelse af de små og store forbedringer af by- og livskvalitet, som er målet. Og hvad betyder det så i virkeligheden?

I oktober realiserede Svendborg et af projekterne i Stafetten. Projektet fik tidligt arbejdstitlen “Tankegang” – dels inspireret af Tankefuld, dels inspireret af at bruge byen som laboratorium, en slags byplanlægningens *mockup*. Svendborg blev for en dag udstyret med forskellige oplevelser til alle sanser. Mad og drikke på havnen. Ny skulptur af en snegl, som er Cittaslowmaskot. Samtaler på biblioteket med bærende Cittaslowpersoner. Fælles bevægelse i parken osv., osv.

Byen var for en dag gjort til et udstillingsvindue af sanselighed. Arbejdet var udført i et samarbejde mellem Cittasloworganisationen og medvirkende fra forskellige af de nævnte aktiviteter – et flot eksempel på kombinationen af ydelse og nydelse. Mange af de medvirkende har direkte kommercielle interesser i Cittaslow – de ser det som oplevelsesøkonomi, som nye netværk, som markedsføring og iscenesættelse. Cittaslow kan også være en fornyelse for erhvervspolitikken og dermed trække interessenter ind, som ofte har perifer berøring med offentlige planlægningsdiskussioner.

At bruge byen som ramme for midlertidigt anlagte tankestationer blev en succes, som Svendborg vil gentage senere – måske et andet sted med andre oplevelser og udfordringer. Men erfaringen, der kan gives videre, hedder: *Brug byen – øvelse gør mester!*